

ključak i otvara nova pitanja. Autorica navodi potencijal ekonaratoške perspektive u analizi velikog broja žanrova i ekoloških problema. Polaze velike nade u snagu narativa da nas uvuku u svoj svijet i prodube naše razumijevanje drugačijih ekoloških imaginacija. Naglašava da ne tvrdi da narativi imaju magičnu sposobnost potaknuti altruizam i dopušta da mogu proizvesti i suprotan efekt. Ipak smatra da uživljavanje u svijet teksta proizvodi empatiju prema likovima. Ta empatija i razumijevanje otvaraju nove kanale komunikacije koji mogu biti korisni u stvaranju međunarodnih ekoloških politika. Njezina je nada da će bolja komunikacija omogućiti nalaženje boljih rješenja za ekološke probleme, koja će u obzir uzimati interese i perspektive većeg broja aktera.

Knjiga predstavlja niz zanimljivih analizi u kojima autorica povezuje društveni kontekst, piščevo iskustvo i iskustvo publike s narativnim kategorijama koje grade svijet teksta. Ekonaratoška perspektiva definitivno može produbiti naše razumijevanje tekstova, a autorica smatra da može produbiti i komunikaciju i razumijevanje u stvarnom svijetu. Kritika koja je navedena u posljednjem poglavlju fokusirana je na pretjerani optimizam prema moći narativa da proizvedu altruizam. Autorica se uvjerljivo brani od nje podsjećajući da svrha nije u poticanju altruizma nego u potencijalu narativa da otvore nove kanale komunikacije. Druga zamjerka koja se knjizi može postaviti je njen fokus na potrebu za pluralizmom perspektivi u razgovoru o rješenjima ekološke krize koji u uvodnom zaključnom poglavlju nije uparen s interesom za aktere koji taj razgovor vode. To stvara privid slobodne komunikacije, iako se vrlo često radi o sukobima za moć.

Unatoč tome, ta se tema obrađuje u nekim od problemskih poglavlja. Teško je zamjeriti autorici što eksplicitno ne obrađuje problematiku odnosa moću u teorijskim poglavljima. Fokus knjige je na načinima na koje drugačije grupe konstruiraju i percipiraju okoliš. Knjiga definitivno daje zanimljiv teorijski uvid koji je obećavajuć za daljnja istraživanja i lako ga je upariti s interesom za različite umjetničke žanrove ili ekološke probleme. Politička moć narativa već je dokazana i neupitno je da mogu pomoći u stvaranju ekoloških politika. Uloga tiskane riječi u stvaranju nacionalnih zajednica u Europi može poslužiti kao dobar primjer. Ipak, potrebno je zapamtiti da su resursi potrebni za stvaranje efektivnih narativa, poput pismenosti, nejednako distribuirani.

Dunja Obajdin

Boris Kozjak

KOCKANJE. Od dokolice do socijalne patologije

TIM press, Zagreb, 2016., 383 str.

U Republici Hrvatskoj oko 70% stanovništva sudjeluje u igrama na sreću, kockanju i kladanju, a trenutno je oko 200 000 do 250 000 problematičnih kockara, onih u zoni prekomjernog kockanja, te oko 50 000 patoloških kockara, tj. ovisnika o kockanju (str. 220). Unatoč takvom širenju kockarske industrije i s njom povezanih društvenih problema, socioloških istraživanja te teme, ali i onih drugih disciplina, u Hrvatskoj je vrlo malo te upravo stoga knjiga Borisa Kozjaka *Kockanje. Od dokolice do socijalne patologije* predstavlja velik i prijeko potreban doprinos razvoju znan-

stvenog i kritičkog promišljanja te problematike u Hrvatskoj.

U samom uvodu autor polazi od postavke da kockanje, budući da postoji otkako postoji društvo, očito ima za njega duboko i trajno značenje. Utvrđuje da se ono počelo razvijati paralelno s razvojem industrijskog društva u 19. i 20. stoljeću i oblikovanjem dokolice u njezinom modernom smislu kroz skraćivanje radnog vremena (str. 10), a da se 70-ih godina neoliberalnom ekonomskom politikom stvara kulturna klima koja, iako ne odobrava, ne napada širenje kockanja kao razonode, što dovodi do njegove komercijalne rasprostranjenosti (str. 12). Zakoni o kockanju postaju sve liberalniji i kockarska industrija postaje profitabilan posao što može, kako navodi autor, zahvaliti potrošačkoj kulturi čiji je proizvod, ali ujedno i nositelj njezinih osnovnih karakteristika (str. 13). Danas između 60% i 80% stanovnika razvijenih zapadnih država redovno kocka, uključujući sve društvene skupine, čime je vidljiva normalizacija te aktivnosti.

Knjiga je podijeljena na dva dijela, onaj teorijski te onaj istraživački, pri čemu u prvom autor iznosi povijest razvoja kockanja i igara na sreću te opsežan pregled teorija kockanja, dok drugi dio obuhvaća autorova istraživanja te problematike u Hrvatskoj. Treba spomenuti i, uvjetno rečeno, treći dio knjige u kojem se nalaze brojni prilozi vezani uz provedena istraživanja.

Povijesni pregled Kozjak započinje zanimljivim podatkom o tome da su dokumenti o postojanju igara na sreću 1 000 godina stariji od same pojave novca (str. 28). Nadalje navodi postojanje dokaza o kockanju u svim drevnim kulturama, počevši od kineske i staroegipatske, preko

indijske, grčke i rimske pa do srednjevjekovne, u vrijeme kojih su kockanje i klađenje postojali u svim klasama društva unatoč religijskoj ili zakonskoj zabrani. Razvoj lutrije započinje nešto kasnije, u srednjem vijeku, budući da je vlast do tada bila u dvojbi između zaštite morala zabranom kockanja i ostvarenja profita kroz organizaciju lutrije (str. 41). Kockanje i lutrija nisu bili ništa manje popularni i tokom 17. i 18. stoljeća, a u 19. stoljeću kockanje se javlja kao globalni fenomen te dolazi do njegove institucionalizacije i industrijalizacije, čime nastaju i prva kasina (str. 55). Uz ovaj generalni prikaz, autor nudi i kratke prikaze načina kockanja u pojedinim gradovima u Hrvatskoj u spomenutim razdobljima, a u prikazu novijeg razvoja te djelatnosti osvrće se samo na Hrvatsku, u kojoj se u razdoblju između Prvog i Drugog svjetskog rata kockanje prvenstveno odnosilo na organiziranje igara na sreću čiji je prihod išao u dobrotvorne svrhe i za ratne potrebe. Zamahom gospodarskih djelatnosti, porastom standarda i gradskog stanovništva nakon rata porastao je i promet srećaka, a osim njih uvodi se i Sportska prognoza te Loto, koji postaje izrazito popularan. Kockanje je do 1990. godine bilo zabranjeno, ali osamostaljenjem raste i kockarsko tržište te broj kasina i automat klubova, a posebno raste popularnost sportskog klađenja.

Povijesni pregled razvoja kockanja koji autor iznosi djeluje pomalo nesistematično, budući da započinje prikazom razvoja kockanja, nastavlja se na razvitak lutrije, da bi se fokus kasnije opet vratio na kockanje. Također, pregled svjetskog razvoja prekinut je prikazima iz prošlosti kockanja u Hrvatskoj, a iznenadan prijelaz fokusa sa svjetske na razinu Hrvatske dodatno ote-

žava praćenje slijeda razvoja. Ipak, treba pohvaliti opsežno prikupljanje podataka i zanimljivih te nadasve vrlo detaljnih prikaza različitih vrsta kockanja u povijesti, koji daju uvid i u same razlike u spomenutim kulturama i njihovim posebnostima. Podaci o nazivima igara, načinima njihova igranja, ali i značenjima koja su im različita društva pridavala, raznim zabranama i tabuima, svakako će čitatelju pružiti dobar uvid u dugotrajno postojanje i ukorijenjenost kockanja, koje se nerijetko smatra proizvodom kapitalizma.

U teorijskom pregledu Kozjak nudi prikaz čak 24 teorije, počevši od onih Veblena, Simela i Bruhla koji kockare uspoređuju s primitivnim i barbarskim narodima, preko Devereuxovog strukturalno-funkcionalističkog pristupa u kojem kockanje ima ulogu ispušnog ventila potlačenih, a time i održavanja društvenog poretka. Na spomenutu se nadovezuju i studije Zole i Hermana koji naglašavaju da kockanje nižoj i srednjoj klasi pruža neku vrstu priznanja. Iz interakcijske perspektive, Goffman navodi motivaciju pojedinca za ostavljanjem dojma vještine i stalozhenosti kako bi osnažio osobni prestiž, a takvo igranje uloga i društvenu nagradu kao motive kockanja navode i Newman i Holtgraves. Scitovsky uzrok kockanja vidi u potrazi za uzbuđenjem čiji su se izvori, fizičkom i ekonomskom sigurnosti u suvremenom društvu, umanjili. Društvene okolnosti kao uzrok navode i drugi autori pa tako Reith tvrdi da se slučajnost u zapadnim kapitalističkim ekonomijama uzdiže na ontološki status te da se njome trguje kao robom, a Ritzer i Stillman navode da potrošačka kultura uvodi nove načine i sredstva potrošnje te da su kasina jedna od njih. Cosgrave tvrdi da neolibe-

ralna društva legaliziraju i legitimiziraju, ali i promoviraju kockanje, na što se nadovezuje i Nibert koji proučava kockanje iz marksističke perspektive i ustanovljuje da ga država propagira kako bi odvrtila pažnju stanovnika i uspostavila društvenu kontrolu. Odmičući se od uzroka kockanja, Oldman proučava odnos igrača prema igri te utvrđuje da oni kockanje ne doživljavaju kao nepredvidivu igru na sreću, već kao igru vještine. Ostale teorije navedene u radu fokusirane su na pojedine podskupine kockara pa tako Hayano opisuje životni stil profesionalnih kockara i iznosi njihovu tipologiju, dok Lessieur i Walters opisuju patološkog kockara kojeg karakterizira lažna odgovornost, neutemeljeno samopouzdanje, natjecateljski duh i kršenje pravila. Li se usredotočio na problematično kockanje žena koje to čine zbog slabog društveno-socijalnog statusa, a ono im predstavlja nadu, nagradu i socijalizaciju. Bernhard, Dickens i Shapiro napominju rastući problem samačkog kockanja koje povlači problem učestalog i problematičnog kockanja, dok Walker pak tvrdi da se kockanje uopće ne bi trebalo definirati kao ovisnost niti stavljati u medicinski diskurs. Griffiths, usredotočen na adolescent-sko kockanje, utvrdio je da mladi počinju kockati u društvu radi novca, da bi kasnije kockali sami radi bijega od stvarnosti i uzbuđenja, što navodi i Fisher koja uz to iznosi i tipologiju mladih igrača.

Autor iznosi i pregled osam socioloških istraživanja kockanja i navika igrača u Hrvatskoj, od kojih je četiri naručila Hrvatska lutrija. Provedena su 1979., 1986., 1998. i 2008. godine, a bavila su se prvenstveno rasprostranjenošću igara na sreću, njihovom prepoznatljivosti te društvenim posljedicama. Njihovi generalni zaključci

ukazuju na nedovoljnu prepoznatost igara na sreću, postojanje opadajućeg trenda intenziteta igranja te na potrebu za većim brojem igara i prodajnih mjesta. Utvrđeno je i postojanje demografskih razlika igrača različitih igara te ukupno negativna percepcija društva o njima. U istraživanju Instituta za društvena istraživanja iz 1988. godine utvrđeno je nepostojanje razlika među igračima prema dobi i socioekonomskom statusu, no spol se pokazao kao snažan generator različitosti. Autor navodi i istraživanje Ninoslava Gabelice iz 1997. godine, koje se bavilo istraživanjem tržišta igara na sreću, kao i spomenuta istraživanja Hrvatske lutrije, samo na primjeru Sportske prognoze. Dodig i Ricijaš 2011. godine ustanovljuju da je kockanje među adolescentima široko rasprostranjeno te da velik dio njih zadovoljava kriterije problematičnog kockanja. I dok mladići češće i rizičnije kockaju, kockarske navike ne razlikuju se prema vrsti škole. Posljednje istraživanje u pregledu je ono Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar iz 2011. godine unutar kojeg je, između ostalih ovisnosti, obuhvaćena i prevalencija igranja igara na sreću. Prema rezultatima, 67% odraslih barem je jednom igralo neku igru na sreću, a istovremeno ih 56,4% smatra da takve igre nisu bezopasne te je 2,5% izjavilo da je nekada imalo problema povezanih s igranjem, pri čemu je češće riječ o muškarcima.

Iznimno opsežan pregled postojeće strane i domaće literature o kockanju ono je što ovu knjigu čini uistinu vrijednim doprinosom daljnjem radu i istraživanju kockanja. Autor kroz gore ukratko opisane 24 teorije iznosi detaljan prikaz dosadašnjeg teorijskog i empirijskog napretka u sferi proučavanja kockanja, a posebnim fokusom na

istraživanja provedena u Hrvatskoj daje odličan uvid u to koliko su ona uistinu zanemarena u hrvatskoj znanosti te zainteresiranog čitatelja i istraživača navodi na daljnje promišljanje i proučavanje te teme. Kako je već navedeno, u prvom dijelu istraživanja autor je anketnim upitnikom ispitivao stavove vjerskih zajednica u Hrvatskoj o kockanju. Istraživanjem je obuhvaćeno 37 zajednica, a autor ih grupira u one kršćanske i nekršćanske, pri čemu prve dodatno dijeli na tradicionalne katoličke crkve, crkve protestantske baštine, crkve reformacijske baštine te ostale kršćanske crkve. Gotovo sve vjerske zajednice smatraju kockanje grijehom, od čega ga njih 18,9% smatra velikim grijehom, pri čemu su stavovi nekršćanskih zajednica rigorozniji. Skoro pola zajednica ne zna ima li među njihovim članstvom osoba sklonih kockanju, a svega nekoliko je organiziralo savjetovališta za ovisnike. Po pitanju patološkog kockanja partnera kao razloga za razvod braka zajednice su podijeljene, pri čemu su se one kršćanske pokazale liberalnijima. Isto se vidi i u ostalim odgovorima pa tako, primjerice, sve nekršćanske zajednice i one kršćanske reformacijske tradicije smatraju da kockanje odvodi od Boga i da igre na sreću ne mogu biti pošten izvor prihoda, dok u tradicionalno kršćanskim i onima protestantske tradicije postoje izuzeci. Ista podijeljenost zajednica vidi se i po pitanju zabrane igara na sreću, iako većina i dalje zagovara zabranu. Gotovo sve su vjerske zajednice potpuno neupućene u rasprostranjenost kockanja te udio problematičnih kockara u Hrvatskoj, ali i u rad te samo postojanje organizacija za izvanbolničko liječenje kockara.

Iako autor nije objasnio razlog provođenja ispitivanja stavova vjerskih zajedni-

ca, prikaz rezultata svakako je zanimljiv, pogotovo obzirom na to da su anketnim upitnikom obuhvaćene gotovo sve zajednice u Hrvatskoj, budući da je registriranih 44. Kao nedostatak bi se moglo navesti zaustavljanje autora na izlaganju rezultata, a ne i na njihovoj interpretaciji, što je šteta pogotovo zbog dobivenog uvida u o liberalnijim stavovima dijela zajednica, što su redom one s duljom tradicijom, kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Također, bilo bi interesantno da je autor naveo dosadašnja istraživanja stavova vjerskih zajednica o drugim aspektima ljudske svakodnevice koja se smatraju moralno upitnima te ih usporedio s onima dobivenim svojim istraživanjem. No, unatoč navedenim propustima, oni su svakako poticaj za daljnja istraživanja stavova o kockanju kako religijskih zajednica, tako i ostalih društveno utjecajnih aktera.

Drugi dio istraživanja obuhvatio je analizu priloga tiska o temama i sadržaju vezanom uz igre na sreću, kockanje i klađenje od 2001. do 2010. godine, pritom obuhvaćajući samo tiskovine objavljene u mjesecu studenom. Cilj je bio utvrditi sadržajnu strukturu priloga, dinamiku broja priloga te istaknutost sadržaja. U 99 glasila objavljeno je 1 430 priloga, koji su obradili 4 395 tema (str. 223), a od ukupno 12 tematskih blokova najviše se pisalo o priređivačima kockanja i klađenja, pojedinim vrstama igara na sreću te o društveno neprihvatljivom ponašanju, dok najmanje o donatorstvu i sponzorstvu, društveno odgovornom poslovanju u igrama na sreću te o ulozi znanosti. Navedenu podzastupljenost teme znanstvenog pristupa autor objašnjava time što u Hrvatskoj gotovo da nema literature o kockanju i klađenju te ne postoji obveza financiranja istraživanja

tih djelatnosti, kao što postoji u razvijenim zemljama, u kojima se 1-2% prihoda od igara na sreću izdvaja za liječenje ovisnika, znanstvena istraživanja i ekološke projekte (str. 230). Međutim, za udio ostalih tema, autor ne nudi posebna objašnjenja. Što se tiče dinamike broja istraženih priloga, najveći broj objavljen je u 2004. godini, što je, kako navodi autor, godina snažnog razvitka sportskog klađenja u RH. Kao pokazatelje istaknutosti sadržaja autor je proučavao prisutnost grafičkog sadržaja uz prilog te poziciju priloga u listu, pri čemu je više od pola priloga bilo popraćeno grafičkim sadržajem (najčešće fotografijom, logotipom ili crtežom), a manje od 15% priloga nalazilo se na prvoj i zadnjoj stranici tiskovine, dok se većina priloga nalazila na manje uočljivim unutarnjim stranicama.

Unatoč iscrpnoj i kvalitetnoj podjeli tema analize tiska i njihovom grupiranju po frekventnosti za lakšu interpretaciju, autor dobivene nalaze nije adekvatno objasnio čime cijela analiza i ovaj aspekt istraživanja odaju dojam nedorečenosti. Kao što je bio slučaj i s prethodnim istraživačkim dijelom, metodologija i izbor praćenja napisa u tiskovinama također nisu objašnjeni, pri čemu se prvenstveno postavlja pitanje izbora upravo 11. mjeseca u svim godinama analize. Unatoč svemu navedenom, provedena je analiza vrlo značajna budući da je obuhvatila velik broj tiskovina u dugom vremenskom periodu, čime dobiveni rezultati mogu poslužiti kao upute odgovornima za regulaciju kockarske djelatnosti, ali prvenstveno i više nego dobru bazu za sva daljnja istraživanja te teme u Hrvatskoj.

U trećem istraživačkom dijelu autor iznosi razvoj pravne regulative kockanja u Hrvatskoj, a polazi, kao i u uvodnom dijelu povijesti razvoja samog kockanja, od antike

i rimskog prava i srednjovjekovnih statuta gradova u Hrvatskoj, kojima je kockanje bilo strogo zabranjeno, pa sve do 18. stoljeća kada je donesen prvi zakon (patent) u Austrijskom Carstvu o državnom monopolu priređivanja igara na sreću. Autor zatim prolazi kroz pravne propise vezane uz igre na sreću donesene u Austro-Ugarskoj Monarhiji, Kraljevini SHS, Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i Jugoslaviji, da bi se detaljnije posvetio prikazu zakonodavne regulative na području igara na sreću, kockanja i kladjenja u suvremenoj Republici Hrvatskoj. Zaključuje da su pravni propisi u Hrvatskoj previše liberalni te da se prečesto mijenjaju i slabo provode, budući da je od osamostaljenja promijenjeno pet zakona, a da je sadašnjim omogućeno neograničeno otvaranje kladionica, automat klubova i kasina (str. 274). Također, unatoč zakonskoj zabrani kockanja osoba koje nisu punoljetne, broj mladih problematičnih kockara u Hrvatskoj je skoro dvostruko veći nego u razvijenim zapadnim zemljama (Dodig, Ricijaš, 2011), čemu je, kako navodi Kozjak, glavni uzrok neobaveznost priređivača kockanja i kladjenja provođenja društveno odgovornog priređivanja igara na sreću.

Navedeni se razvoj pravne regulative kockanja mora istaknuti kao vrlo temeljito proveden, iscrpan i sveobuhvatan te kao najbolje prikazan istraživački segment knjige. Kronološki prikaz pravnih propisa i odluka o kockanju, kladjenju i igrama na sreću na području Hrvatske od 1919. do 2014. godine koje autor iznosi u trećem dijelu knjige, sistematičan je i od velike koristi svima koje pravni aspekt tih djelatnosti više zanima te posebice onima koji će se njime u budućnosti baviti.

U posljednjem dijelu istraživanja autor započinje od uvoda u samu problematiku i

definiranja pojma patološkog kockanja te predstavlja načine i razvoj njegova mjerenja. Također, iznosi i dosadašnja istraživanja te teme u Europi i svijetu te pokazuje rasprostranjenosti patološkog kockanja i socioekonomskih i demografskih karakteristika patoloških kockara, što za prethodne istraživačke etape nije navodio. Na temelju podataka sedam terapijskih grupa Kupa liječenih ovisnika (KLOK) u Zagrebu, autor zaključuje da su patološki kockari u Hrvatskoj uglavnom zaposleni i oženjeni muškarci u dobi od 25 do 35 godina koji su u pravilu višegodišnji ovisnici o kladjenju ili kockanju u automat kubovima. Krajem 2012. godine, autor je proveo i pet intervjua s polaznicima terapijskih grupa u sklopu KLOK-a. Četvero ispitanika su bili muškarci u dobi od 20-29 godina te jedna ispitanica u dobi od 40 godina. Izuzev jednog ispitanika, svi su intervjuirani bili dugogodišnji ovisnici o kockanju prije uključenja u terapijsko liječenje. Svi ispitanici su u vrijeme ovisnosti zaduživali kod prijatelja kako bi nastavili s kockanjem, a jedan ispitanik navodi i zaduživanje kod kamatarara. Uz velika zaduživanja, navode i krađu i prodaju obiteljske imovine, a jedan čak i pljačku. Također, svi ispitanici navode da je kockanje ozbiljno narušilo njihove obiteljske odnose, ali i da je obitelj ta koja im je pomogla pri otplati dugova te da su se odnosi znatno popravili ulaskom u terapijski program, pri čemu im je obitelj podrška.

Kako je već navedeno, autor u ovom dijelu nudi dobar pregled dosadašnjih saznanja, no sam istraživački aspekt ove teme ostaje prilično zanemaren. Autor ne grupira nalaze, odnosno informacije prikupljene intervjuima te ne pruža nikakav zaključak temeljen na tim i prethodno prikupljenim

kvantitativnim podacima o ovisnicima o kockanju. Ostaje nejasno i zašto je autor intervjuirao tako mali broj ovisnika u liječenju, budući da način njihove selekcije također nije opisan. Ipak, ovaj dio istraživanja svakako predstavlja kvalitetan začetak sociološkog pristupa ovoj temi, budući da je patološko kockanje do sada bilo osobito zanemareno. Također, kratak prikaz provedenih intervjua svakako potiče na promišljanje tog problema i njegovih razarajućih posljedica, kako za osobu čije liječenje traje dugo te se često vraća ovisnosti, tako i za njezinu obitelj i okolinu koji često posuđuju novac i vraćaju dugove, pa na kraju i za fizičku sigurnost ovisnika koji se, kako bi nastavio kockati, nerijetko zadužuje kod kamatara ili se sam upušta u kriminalne aktivnosti.

Autor knjigu zaključuje preporukama, prvenstveno u vidu mijenjanja zakona koji je previše liberalan i omogućuje široku rasprostranjenost prostora za kockanje i klađenje, što uzrokuje negativne društvene posljedice, pri čemu je posebice problematično to što se iz prihoda kockarske industrije ne izdvaja za liječenje ovisnika. Naglašava da je potrebno uspostaviti suradnju priređivača kockanja i klađenja sa znanstvenom zajednicom kako bi se potaknuo razvoj znanstvenih istraživanja, ali i adekvatno primijeniti institut društveno odgovornog kockanja i klađenja te putem medija educirati javnost o rizicima tih aktivnosti. Međutim, autor se ne osvrće na nalaze provedenih istraživanja te na njihove prednosti i nedostatke, niti iznosi preporuke za daljnja istraživanja ove teme u Hrvatskoj, koja su, kako je kroz knjigu napomenuto u više navrata, izrazito potrebna. Unatoč navedenim propustima, knjiga Borisa Kozjaka svakako pruža velik doprinos prvenstveno

sociologiji rizika, unutar koje je kockanje do sada bilo zanemareno iako je, kako je navedeno i u teorijskom dijelu, moderni razvoj otklonio brojne rizike zbog čega ih ljudi kreiraju sami, a društvo to u mnogim aspektima potiče i nagrađuje. Opisom dokoličarskog aspekta rekreativnog kockanja, knjiga će zasigurno potaknuti i razvoj sociologije svakodnevice u smjeru dubljeg proučavanja te tematike, kao što će prikupljenim podacima o patološkom kockanju u Hrvatskoj te provedenim intervjuima s ovisnicima to učiniti i s razvojem medicinske sociologije. Osim doprinosa sociologiji, svakako treba istaknuti i važnost autorovih preporuka usmjerenih zakonodavcima i medijima za promjenu prevladavajućeg diskursa kockanja u Hrvatskoj, koji su i više nego potrebni, obzirom na sve veću prevalenciju problematičnog i patološkog kockanja. Iako je autor iznio društveni kontekst razvitka kockanja te njihove popratne pojave i posljedice, valja navesti jedan aspekt koji je u potpunosti zanemario – kriminal. Priređivači kockanja i klađenja ne vode se društveno odgovornim poslovanjem, a često su i uključeni u brojne nelegalne aktivnosti, u koje se uključuju i sami igrači kako bi vratili dugove i nastavili kockati, čime se kriminal može tumačiti kao izvor, ali i proizvod kockanja. Ovaj bi aspekt kockanja svakako trebao biti tema sljedećih istraživanja čiji bi rezultati stvorili podlogu za mijenjanje postojećih zakona te strožu regulaciju poslovanja, ali i potaknuli medijski interes za probleme kockanja i time pobudili društvenu svijest o odgovornom kockanju te njegovom priređivanju.

Ivana Čavar